
FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING I BARNEHAGEN

“Hvordan arbeider pedagogiske ledere med å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre hos de eldste barna i barnehagen?”

Helle Mørch Horseng

Kandidatnummer: 807

Bacheloroppgave

BHBAC3980

Trondheim, April 2021

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	2
1.1	PROBLEMSTILLING	3
1.2	OPPGAVEN OPPBYGGING	3
1.3	BEGREPSAVKLARING OG BRUK AV TERMINOLOGI	4
2	TEORI	4
2.1	MOBBING SOM FENOMEN	4
2.2	DEN NYE MOBBELOVEN	7
2.3	MOBBING I BARNEHAGEN	7
2.4	FOREBYGGENDE TILTAK MOT MOBBING, KRENKELSER OG UHELDIGE SAMSPILLSMØNSTRE	8
2.4.1	<i>Holdninger innad i personalgruppen</i>	8
2.4.2	<i>Arbeide med vennskap og fellesskap i barnehagen</i>	9
2.4.3	<i>Tett samarbeid med foreldre/foresatte</i>	9
2.4.4	<i>Kartlegging og samtaler med barn</i>	10
2.4.5	<i>Å avdekke og stoppe mobbing</i>	10
3	METODE	11
3.1	KVALITATIV METODE	11
3.2	PLANLEGGING AV DATAINNSAMLING	13
3.3	VALG AV INFORMANTER	13
3.4	ANALYSEARBEID	14
3.5	METODEKRITIKK	14
3.6	ETISKE HENSYN	15
4	FUNN OG DRØFTING	15
4.1	LIVSMESTRING OG MOBBING	16
4.1.1	<i>Læringsmiljøet nøkkelen til livsmestring og forebyggende faktor mot mobbing?</i>	17
4.2	MOBBING, KRENKELSER OG UHELDIGE SAMSPILLSMØNSTRE I BARNEHAGEN	18
4.2.1	<i>En ubevisst tilnærming til paradigmen</i>	19
4.3	FOREBYGGENDE ARBEID	22
4.3.1	<i>«Rommet som tredje pedagog» - et forebyggende tiltak</i>	22
4.4	FORELDRESAMARBEID	24
4.4.1	<i>Foreldre etterspør eget barns samspill med andre barn</i>	25
4.5	HANDLINGSPLANER OG RUTINER	26
4.5.1	<i>Fysisk og psykisk til stedevarende voksne</i>	28
5	OPPSUMMERENDE DRØFTING	30
6	LITTERATUR	32
7	VEDLEGG	35
7.1	VEDLEGG 1 – SAMTYKKESKJEMA	35
7.2	VEDLEGG 2 – INTERVJUGUIDE	37
7.3	VEDLEGG 3 – LOVVERK	39

1 Innledning

Det er måltidsituasjon i barnehagen og samtalen dabbler rundt matbordet hos skolestarterne - det blir stille. Jeg tenkte for meg selv at det var behagelig at matfreden falt rundt bordet. Men bare noen sekunder etter kommer det fra en barnemunn «rekk opp hånda den som skal i bursdag til «Arne» på lørdag!». Et utvalg av barna rekker opp hånden og svarer «jeg!» med entusiasme i stemmen. De som ikke rekker opp hånden har et ansiktsuttrykk jeg tolker som forvirret, og ett av barna spør «har du bursdag i helgen «Arne»? - Jeg skal ikke dit...». En jente bryter inn med «rekk opp hånda den som skal bli med meg hjem i morgen!». Her rekker to jenter opp hånden, mens den fjerde jenta rundt bordet, som ikke skal bli med, ser ned på maten og sier ikke noen ting. Som voksenperson og snart pedagog blir jeg usikker på hva jeg skal gjøre med situasjonen. Jeg sier at det er nok «rekk opp hånden leker» nå, og skifter fokus til hva vi skal gjøre når vi kommer oss ut i solen.

I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, heretter kalt rammeplanen (2017, s.13) står det «... Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette...». Videre står det «... Veilede hvis leken medfører uheldige samspillsmønstre...» (Rammeplanen, 2017, s.17). Som kjent er rammeplanen en forskrift vi arbeider etter, men det interessante med akkurat disse utsnittene er at de nå har blitt innlemmet som lov. Fra 01.01.2021 trådte endringene i barnehageloven i kraft. Den krever at barnehagen jobber systematisk med forebygging, og forpliktet til å ha nulltoleranse mot krenkelser som utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering (Barnehageloven, 2005, §41).

Jeg har lenge visst at jeg ønsket å skrive om livsmestring som tema for bacheloroppgaven, og bakgrunnen for dette er en vekket fascinasjon for begrepet under praksis. I litteraturen til Melvold (2018, s.11) og Drugli & Lekhal (2019, s.29-30) leser jeg at livsmestring er både fysisk og psykisk helse. Livsmestring handler om det å kunne mestre livet. Drugli & Lekhal (2019, s.29) skriver at livsmestringsbegrepet er mye omdiskutert fordi noen mener at livet ikke skal mestres, det skal leves. Derfor synes jeg det er interessant det de videre skriver om at små barn lever i her-og-nå-situasjonen, og at dette ruster barnet for livet senere. I arbeidet med livsmestringsbegrepet i praksis ble jeg kjent med min hjemkommunes offentlige

dokument ved navn «helsefremmende barnehager» hvorav livsglede og mestring løftes som viktig tematikk for god helse. Livsglede og mestring kan direkte knyttes til livsmestringsbegrepet. I Tv2s program «Norge bak fasaden» ble jeg oppmerksom på senskadene hos mennesker som opplever mobbing og krenkelser i episoden «mobbingens pris» (Tv2, 2021, 25.01). På bakgrunn av dette har jeg valgt å fokusere på mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre innenfor livsmestringsbegrepet, samt hvordan barnehagen arbeider med å forebygge dette.

Hjemkommunen skriver i deres reviderte utgave av «Helsefremmende barnehager» fra 2021 at «Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon ... Barnehagen skal bidra til trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd, samt forebygge krenkelser og mobbing ...». Det interessante med dette er at innenfor flere områder som kosthold og fysisk helse skrives det spesifikke tiltak barnehagene i kommunen kan gjøre for å fremme god helse. Men innenfor områdene psykisk helse og mestring nevnes det ingen spesifikke tiltak eller beskrivelse av hva disse begrepene faktisk er. Jeg ble nysgjerrig på hvordan alt dette henger sammen. Spesielt nå når forskrift ble omgjort til lov, og alle barnehagebarn har rett på et mobbe- og krenkefritt miljø. I sammenheng med analysen av kommunens dokumenter håper jeg på å få intervjuet pedagogiske ledere i kommunen for å finne ut mer spesifikt hvordan det arbeides mot mobbing i barnehagen.

1.1 Problemstilling

Situasjonsbeskrivelsen du møter innledningsvis er observasjoner jeg har gjort mer enn én gang i barnehagen jeg arbeider i nå, og i andre barnehager jeg har arbeidet i. Jeg har undret meg over hvordan og hvorfor slike situasjoner oppstår? Dette kommer jeg sannsynligvis ikke til å få et konkret svar på, men jeg ønsker å bli klokere på hvordan man kan håndtere og forebygge slike situasjoner på en bedre måte enn belyst situasjonsbeskrivelsen ovenfor.

I den sammenheng ble problemstillingen for bacheloroppgaven følgende:

«Hvordan arbeider pedagogiske ledere med å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre hos de eldste barna i barnehagen?».

1.2 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er inndelt i syv kapitler. I første kapittel vil jeg redegjøre for oppdagelsene som førte til at jeg valgte å skrive om mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre, samt presentasjon av problemstillingen for oppgaven. Videre vil leser få kjennskap til nyere

støtteteori og forskning innenfor temaet. Deretter vil jeg redegjøre for metodebruk i oppgaven, hvor jeg går nærmere inn på hvordan jeg samlet inn data, metodekritikk og etiske hensyn. Dernest vil leser få kjennskap til funn relevant for oppgaven, etterfulgt av drøfting av hvert enkelt tema. Til slutt vil leseren få kjennskap til litteratur og vedleggene for oppgaven.

1.3 Begrepsavklaring og bruk av terminologi

Begrep og terminologi som blir benyttet i oppgaven vil avklares underveis.

2 Teori

I dette kapittelet skal jeg presentere relevant teori og forskning knyttet til tematikken mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre i barnehagen, belyse de nye paragrafene i barnehageloven. Samt hvilke forebyggende tiltak støtteteorien tilsier kan iverksettes.

2.1 Mobbing som fenomen

For å forstå det forebyggende arbeidet i informantenes barnehager er det fordelaktig å danne en forståelse for hva mobbing er.

Psykolog og forsker Dan Olweus blir ansett som en pioner innenfor mobbeforskning og sammen med professor i spesialpedagogikk Erling Roland løftet de fenomenet mobbing frem i dagens lys via deres forskning og formidling på 1970-tallet. I 1997 definerer Olweus begrepet mobbing til «...En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer...» (Lund & Helgeland, 2020, s.15). I 2003 har Roland i samarbeid med forskeren Grete Sørensen Vaaland utarbeidet følgende definisjon: «Med mobbing eller plaging forstår vi psykisk og/eller fysisk vold mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager, og at episodene gjentas over tid. Fysisk plaging, utestenging og erting er de vanligste former for mobbing» (Lund & Helgeland, 2020, s.15).

Det er innholdet i Olweus og Rolands definisjoner som betegner «*det første paradigme*» innenfor mobbing. Et paradigme betegnes som «... Den arbeids- og tenkemåten som dominerer innenfor en vitenskap...» (Johannessen, Tuft, Christoffersen, 2016, s.353). De anser mobbing som et uttrykk for aggresjon, og beros på individuelle- egenskaper og aggresjon med målet om å oppnå sosial gevinst (Lund & Helgeland, 2020, s.16).

Utdanningsdirektoratet (2017, s.7-8) definerer mobbing og krenkelser som «gjentatte negative

handlinger, fra én eller flere sammen, mot en person som kan ha vanskelig for å forsvare seg» og at «Krenkelser... er et samlebegrep for negative ord eller handlinger som barn... opplever... krenker deres verdighet og integritet». Vi ser likheter mellom definisjonene og tankemåten til Olweus.

Filosofen May Schott & sosialpsykolog Dorte Marie Søndergaard var viktige for «*det andre paradigme*». De utarbeidet en definisjon på mobbing som i stor grad vektlegger sosiale prosesser. De beskriver mobbing som «sosiale prosesser på avveie», hvor frykten for ekskludering og ønske om tilhørighet styrer individets handlinger (Schott & Søndergaard, 2014, s.13-14 i Lund & Helgeland, 2020, s.17-18). I tillegg mener forskningsrapporten «hele barnet, hele løpet; mobbing i barnehagen» at aggresjon har fått overdrevent fokus i forståelsen av barns sosiale prosesser (Lund (red.) et al., 2015, s.11).

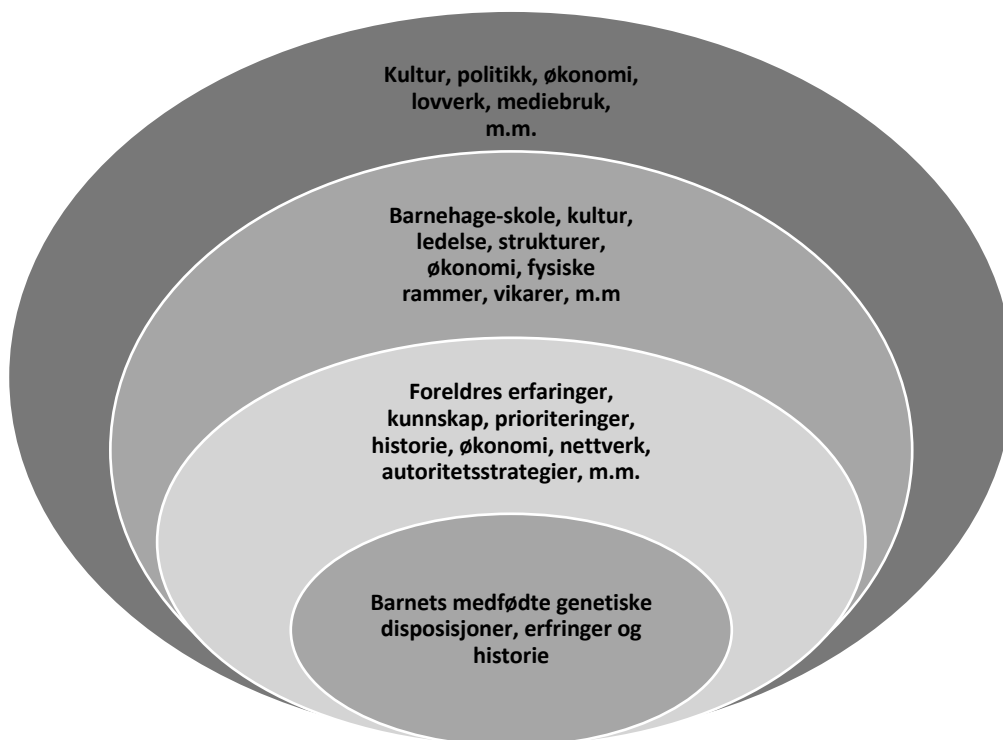
De mener mobbeprosessen er bundet sammen av relasjonelle, kontekstuelle og opprettholdende faktorer, hvor elementer som oppvekstvilkår i hjemmet, barnehagen og skolen legges til grunn for mobbingen som skjer. Dog betyr ikke dette at individuelle forutsetninger ikke er av betydning for sosiale prosesser på avveie. Forskjellen er at tiltakene er tilspisset kontekst og relasjonsfaktorer (Lund & Helgeland, 2020, s.18-20). Dette gjenkjenner vi fra FNs barnekonvensjon §12 «Alle barn har rett til å ha sine egne meninger, og de skal respekteres». Her tydeliggjøres viktigheten av barnet som individ og at deres meninger tas på alvor. Det arbeides utfra forståelsen at barn blir mobbet og mobber andre, og på den måten kan tolke/forstå hvordan dette ser ut fra barnets perspektiv. Å se noe fra et barns perspektiv betyr at relasjonen og konteksten barnet befinner seg i blir viktig. Med dette menes barnehagens kultur, strukturer og relasjoner; i tillegg er holdningene og forventningene som settes til barna av både foreldre/foresatte og ansatte i barnehagen avgjørende faktor hvor mobbing oppstår (Lund & Helgeland, 2020, s.20).

Ved en kontekstuell og relasjonell forståelse av mobbing, rettes fokuset mot de voksne og hva vi kan gjøre. Ifølge rammeplanen (2017, s.19) «Personalet skal samtale om normer for samhandling og invitere barna til å utforme normer for samhandling i fellesskap ... forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre». Lund & Helgeland (2020, s.20) belyser tre hovedpunkter som er essensielle for å forstå det sosiale spillet mellom barn; De voksnes (personale) ufravikelige ansvar, de voksnes evne til å forstå barn, veilede dem, deres atferd,

emosjonsuttrykk og de sosiale prosesser som foregår med varme og tydelighet, de voksnes samarbeidskompetanse på alle nivåer (med barn, foreldre, hverandre og systemene rundt).

«De voksne» i barnehagesammenheng er pedagogisk personell, i tillegg er foreldre/foresatte av stor betydning og ressurs i alle sammenhenger i barnehagen. «De voksne» har et ansvar, og evnen til å lede og samarbeide med andre mennesker bygger noen grunnleggende holdninger til barn og voksenrollen i barnehagen. Denne underliggende holdningen legger grunnlaget for hvordan vi inntar kunnskapen vi får tildelt og kombinasjonen av våre holdninger og kunnskaper påvirker våre handlinger. Holdninger → kunnskap → handlinger (Lund & Helgeland, 2020, s.20).

Modellen under viser det kontekstuelle og relasjonelle synet på mobbing, hvor mobbing er komplekse prosesser vedt inni hverandre, hvor enkeltfaktorer som barnehagen, foreldre, individ og gruppenivå påvirker hverandre.

Figur 1.1 Kontekster som påvirker mobbeprosesser (Bronfenbrenner (2009) i Lund & Helgeland, 2020, s.24)

I faglitteraturen deles mobbing inn på følgende måte:

Direkte mobbing		Indirekte mobbing	
Fysisk mobbing	Verbal mobbing	Psykisk mobbing	Nettmobbing

Slag og spark	Trusler og nedlatende stygge utsagn	Utfrysning, avvising og ryktespredning	Nettmobbing skiller barnehagen fra skolen, fordi barnehagebarn ikke benytter digitale verktøy på samme måte som skolebarn.
---------------	-------------------------------------	--	--

Ofte opplever «ofrene» en kombinasjon av kategoriene, og det er individets opplevelse av mobbing/krenkelser som er avgjørende for om tiltak skal iverksettes (Lund & Helgeland, 2020, s.26-27).

2.2 Den nye mobbeloven

01.01.2021 trådte den såkalte nye mobbeloven i kraft (Barnehageloven, 2005, §41-43). Her innføres tydeligere og strengere regler for å sikre et godt psykososialt miljø i barnehagen. I den forbindelse er det blitt innført tre nye paragrafer i barnehageloven; §41 nulltoleranse og forebyggende arbeid, §42 aktivitetsplikt, §43 skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn (se vedlegg 3). Med inntredelse fra forskrift til lov er det interessant å se på sammenhengen mellom informantenes implementeringen og det forebyggende arbeidet.

2.3 Mobbing i barnehagen

«Mobbing er å si noe slemt, sånn at de liksom erter. Og hvis de sier at noen skal se opp så klyper de. Og si dritt og dumming» - Jente, 5år (Lund & Helgeland, 2020, s.26).

Helgesen (2014, s.19) skriver at «...Det kan synes som om mange er svært overrasket når barnehagebarn knyttes til mobbing...», likevel viser det seg at mellom åtte og tolv prosent av barnehagebarn opplever mobbing i form av utestenging, plaging eller liknende (Stette, 2020, s.3). Som nevnt avgrensers Schott & Søndergaard mobbing til sosiale prosesser på avveie, og at vi har et behov for følelse av tilhørighet, samt angst for å bli ekskludert. Opplevelsen av ekskludering kan jamføres med meningsløshet og av å bli misforstått, ikke sett, sosialt truet og forminsket verdighet. På motsatt ende av skalaen er opplevelsen av tilhørighet følelse av verdighet, aksept og anerkjennelse (Lund & Helgeland, 2020, s.19). I «hele barnet; hele

løpet» viser barneintervju at barna mener det viktigste og gøyeste med barnehagen er å leke og få venner (Lund (red.), et al., 2015, s.29).

Forskjellen mellom opplevelsen av tilhørighet og et ekskluderende fellesskap, er det som skjer *mellom* deltakerne i fellesskapet. Det handler om å gi og ta; finne sin plass og ta den, og å gi plass til de andre i fellesskapet. Det er i forbindelse med slike prosesser at de havner på avveie, og at mobbing oppstår. Følgene kan være følelser på avveie; sinne og frustrasjon kan føre til utagerende atferd som spark, slag, stygg ordbruk, og høy stemmebruk i form av hyl og skrik. I tillegg til selvforakt og forakt for andre. På den andre siden kan noen reagere med innagerende atferd for sinne; preferer å være alene, gråter lettere, dårligere matlyst og mindre søvn. Konsekvensene av en slik reaksjon kan være at mobbingen ikke blir avdekket, og at symptomene på sinne rundt det ekskluderende miljøet oppfattes som individets atferd. Ved slike tilfeller er det atferden som ligger til grunn for forebygging, tiltak og oppfølging (Lund & Helgeland, 2020, s.19). Både nasjonal og internasjonal forskning viser at det er høy risiko for selvskadning, selvmord, utvikling av angst og depresjoner. Mobbingens konsekvenser er også knyttet til symptomer på posttraumatisk stresslidelse (PTSD). Forskning viser også at man ser sammenhenger mellom mobbingens konsekvenser og mangel på sosiale relasjoner, økonomiske problemer og svekket livskvalitet i 50-årene (Lund & Helgeland, 2020, s.81).

2.4 Forebyggende tiltak mot mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre

For å kunne si noe om informantenes forebyggende tiltak er det interessant å se på hva faglitteraturen anser som forebyggende.

2.4.1 Holdninger innad i personalgruppen

God håndtering av mobbing/krenkelser/uheldige samspillmønstre er også avhengig av barnehagepersonalets holdninger. Arbeid med barn, personale og foreldre/foresatte om normer og gruppebaserte fordommer om hva mobbing er og konsekvensene det fører med seg er avgjørende for hvorvidt barnehagen blir en beskyttelsesfaktor eller risikofaktor for barnet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.16). Lund & Helgeland (2020, s.93) belyser følgende som felles beskyttelsesfaktorer; rause holdninger knyttet til livets utfordringer og mestringens betydning og tydelige kommuniserte holdninger, forventninger og handlinger i sammenheng med egen rolle og ansvaret i den asymmetriske relasjonen til barn, samt ansvaret man bærer i foreldrerelasjonen underbygger beskyttelse for barn. Videre er trygge lek- og læringsmiljø

med mulighet for å prøve og feile, opplevelse av mestring og god struktur med tydelig og varm ledelse det som skaper beskyttelse og følelse av trygghet for barn.

2.4.2 Arbeide med vennskap og fellesskap i barnehagen

I artikkelen «*slik kan barnehager jobbe med mobbing*» (UIS, 08.04.2021) fremmes fokus på tilhørighet og gleden av deltakelse i fellesskapet som preventivt for ekskludering, mobbing og krenkelser. Utdanningsdirektoratets grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser (2017, s.7) sier det er læringsmiljøet som har betydning for blant annet barns sosiale tilhørighet. De definerer læringsmiljøet som «*De samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold...*» (Utdanningsdirektoratet, 11.01.2021). «*Innsatsen for å skape et inkluderende miljø med gode samhandlingsmønstre kan rette seg mot enkeltbarn, grupper av barn eller hele barnehagemiljøet.*» (Utdanningsdirektoratet, 2018, s.4). De mener at gode relasjoner er avgjørende for tilhørighet, og at det systematisk må jobbes med sosial- og emosjonell kompetanse (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.14). Her er kompetanseheving for barna en forebyggende faktor; hvor de får vite hva mobbing/krenkelser er, og hvordan de bør gå frem om de selv eller andre opplever dette (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 16). Relasjonsmønsteret til barnet er farget av dets tidligere erfaringer. I følge professor og filosof Alex Honneth er det erfaringene barnet har fra barnehagen, voksne og foreldre/foresatte som avgjør om barnet blir synlig- eller usynliggjort i sosiale sammenhenger. Respekten barnet har for seg selv blir dermed utgangspunktet for respekten det har for andre. Et felles *vi* i barnehagen dannes via personalgruppen. Det er de voksne i barnehagen som har ansvar for tilrettelegging og at det ikke dannes noen form for innen- og utenforskap. Gode oppfølgingsrutiner, tydelig struktur og forventninger fra ledelsen kan forebygge utenforskap og kan medføre inkludering (Lund & Helgeland, 2020, s.137).

2.4.3 Tett samarbeid med foreldre/foresatte

Forholdet mellom personal og foreldre/foresatte er en «*gjensidig avhengighet*» (Glaser, 2019, s.94). Dette betyr at vi er avhengig av hverandre for å skape en så god barnehagehverdag som mulig for barnet. Foreldre/foresatte og barnehagepersonalet har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling. Barnehagepersonalet må ha tydelige strategier for hvordan de tar kontakt med foreldre/foresatte til alle parter involvert i en mobbesituasjon, og det anbefales at foreldre/foresatte involveres i planer for hvordan mobbing forebygges, fanges opp, og stoppes (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.15). Killén (2020, s.184) sier at hvordan vi tar opp vår bekymring med foreldre avhenger av hva bekymringen dreier seg om. Dermed kan det synes

som at en slik beskjed bør vurderes å tas ved en annen anledning enn ved leverings- eller hentesituasjon. Leverings- og hentesituasjon er først fremst viktig å benytte seg av for å sikre kontakt med foreldre om positive sider og hendelser ved barnet (Glaser, 2019, s.130).

2.4.4 Kartlegging og samtaler med barn

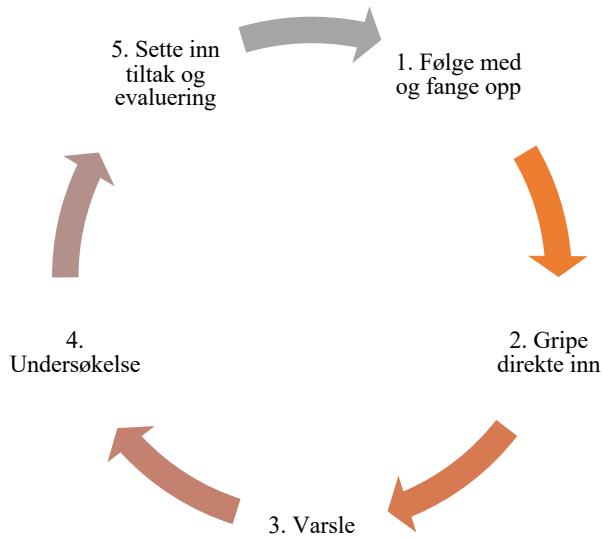
Askland (2011, s.159) sier at en observasjon krever at en klart kan si hva en ser etter. For å kunne gi barnet beskyttelse må barnehagelæreren finne ut hva enkeltbarnets eventuelle sårbarheter faktisk er. Dette kan gjøres gjennom å kartlegge de sårbare barna i barnehagen. Som kan være utfordrende med tanke på at det ikke eksisterer noen operasjonaliserte kriterier for å identifisere sårbarhet hos verken individer eller grupper. En fallgrube ved slik praktisering kan være stigmatiserende. Likevel belyses det at barn lettere kan bli involvert i mobbing med språkvansker, sosiale eller emosjonelle vansker eller utfordringer med egen seksuell identitet (Lund & Helgeland, 2020, s.87). Dermed er det viktig at barnehagepersonalet anerkjenner barnets sårbarheter, kartlegger dem og gir barna den beskyttelsen de trenger for å motvirke mobbing (Lund & Helgeland, 2020, s.83).

En annen beskyttelsesfaktor er samtaler med barna, som skal tilrettelegges etter barnets alder og modenhet; med eksempelvis en voksenperson som barnet har tillitt til. Det problematiseres at barnet ikke ønsker å bli hørt, i frykt for hvordan den voksne følger opp deres meninger/utsagn. Men at det ikke finnes enkel tilgang til erfaringer/meningsdannelse, og personalet må tolke flertydig for å «konkludere» entydig. Dersom samtalen gjelder en avdekket mobbesak skal den ansatte som var tettest på hendelsene gjennomføre samtalen, og helst der/når mobbing forekommer. Tatt vi-felleskapet i betraktning kan en allmennpreventiv løsning hvor situasjoner og samtaler omkring tematikken løftes i fellesskap (Lund & Helgeland, 2020, s.124-125).

2.4.5 Å avdekke og stoppe mobbing

Utdanningsdirektoratet (2017, s. 8) sier at god kompetanse innenfor mobbing er viktig «... slik at alle former av fenomenet fanges opp». Og at personalet danner en felles forståelse av hva mobbing/krenkelser er, herunder plikter personalet å gjøre seg kjent med lov- og regelverk (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.15). Personalets kompetente blick er avgjørende for å følge med og fange opp mobbing/krenkelser/uheldige samspill og er den del av aktivitetsplikten (barnehageloven, 2005, §42). Dette ansvaret gjelder også å fange opp om andre voksne krenker barn. Aktivitetsplikten deles inn i delplikter, som kan illustreres med en

handlingssløyfe. Direktoratet anbefaler at barnehagene legger handlingssløyfen til grunn i sitt arbeid (Utdanningsdirektoratet, 2020, s.17).

Figur 2.2: Handlingssløyfa (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.18).

3 Metode

«Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke, Metoden hjelper oss til å samle inn *data*, det vil si den informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår» (Dalland, 2018, s.52).

3.1 Kvalitativ metode

Jeg har valgt å samle inn data ved hjelp av en kvalitativ metode på bakgrunn av problemstillingen min; «Hvordan arbeider pedagogiske ledere med å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre hos de eldste barna i barnehagen». Det er nettopp formuleringen «*Hvordan*» som er bakgrunnen for at jeg har valgt å bruke kvalitativ metode. Gjennom *kvalitativ metode* tar jeg sikte på å få tak i informantenes meninger, forståelse og opplevelse, som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2017, s. 52).

Dalland (2017, s.199) skriver at «... det er ofte slik at flere metoder som kan bidra til å belyse problemstillingen, og derfor er det viktig å vise hva du gjør og hvorfor ...». Metodene jeg har valgt for å innhente data er et delvis strukturert intervju. Samt fordypet meg i relaterte kommunale dokumenter, grunnlags dokument, veiledere mot mobbing, rammeplanen og andre relaterte dokumenter for å forberede meg til intervju. I intervjusammenheng refererte

informantene til barnehagens interne dokumenter og handlingsplaner, samt at én av informantene også referer til kommunens dokument «helsefremmende barnehager» som jeg allerede hadde kjennskap til. Til tross for at jeg fikk innsyn i barnehagens interne dokumenter og handlingsplaner valgte jeg å gå vekk fra dokumentanalyse for å innhente informasjon knyttet til undersøkelsen, og ta utgangspunkt i informantenes meningsinnhold i intervjuet. Dette er på bakgrunn av etiske hensyn, og retningslinjer for anonymisering da dokumentene ikke kan legges som vedlegg.

Grunnen til at jeg har valgt et delvis strukturert intervju er den pågående koronapandemien. Restriksjonene og anbefalingene fra regjeringen og FHI tilknyttet covid-19 medfører at det er utfordrende å få intervjuet fagpersonell ansikt til ansikt. Dermed måtte jeg finne en alternativ metode for å samle inn dataene på en så nøyaktig måte, samt at jeg holder meg innenfor temaene jeg ønsker svar på. Med et slikt utgangspunkt har jeg valgt å sende ut spørsmålene til informantene per mail på forhånd slik at de har muligheten til å lese over spørsmålene, og eventuelt forberede seg om de føler behov for dette. Deretter har vi avtalt at jeg og informanten ringes på facetime eller via ordinær telefonsamtale. Til tross for covid-19 fikk jeg likevel mulighet til å møte én av informantene i barnehagen de arbeidet i, på bakgrunn av at det er lite smitte i kommunen dataene innhentes, og det var mulighet for å holde fysisk avstand på 2 meter.

Det er «korona-tilpasningene» som gjør at intervjuet kategoriseres som delvis strukturert kontra strukturert. Intervjuguiden er inndelt kronologisk etter tematikk og forhånds formulerte spørsmål, som kjennetegner et strukturert intervju. Men to av informantene som ønsket å gjennomføre intervjuet over telefon valgte å svare på spørsmålene skriftlig på forhånd, som de sendte til meg, og at vi deretter hadde en samtale rundt de skriftlige svarene. Dette gav meg som intervjuer mulighet til å be informanten om å utdype hva de egentlig mener, og vi kunne ha en friere samtale rundt de forutbestemte temaene, noe som kjennetegner den delvis strukturerte intervjuet (Thagaard, 2009, s.89). Den samme muligheten fikk jeg ikke med informanten jeg hadde mulighet til å møte ansikt til ansikt, men fordelen med at alle informantene er stilt de samme spørsmålene medfører at svarene informantene har gitt kan sammenlignes (Thagaard, 2009, s.89).

Spørsmålene i intervjuguiden er en blanding av kvalitative spørsmål, som forsøker å innhente nyanserte beskrivelser av intervjuobjektets situasjon. Og deskriptive spørsmål som innhenter

presise beskrivelser av opplevelser, følelser og handlinger (Dalland, 2017, s.68-69). Spørsmålene er utformet på en slik måte for å finne svar på hvordan barnehagens forebyggende arbeid er (se vedlegg 2).

3.2 Planlegging av datainnsamling

Ved planlegging av datainnsamlingen hadde jeg bestemt meg på forhånd for å kontakte barnehager i hjemkommunen. Valget ble gjort på bakgrunn av at jeg hadde fått interesse for dokumentet «Helsefremmende barnehager», som er internt dokument utarbeidet av kommunen. Dokumenttittelen er populært brukt i flere kommuner i landet, og googler du tittelen genereres 220 000 resultater. Tilsammen kontaktet jeg 11 barnehager i kommunen, men som følger av koronapandemien var det mange som ikke var villig eller nølende til å stille til intervju. Jeg opplevde at grunnen til dette var nølende holdning, og muligens usikkerhet rundt egen kompetanse til temaet. Eller usikkerhet rundt digitale verktøy, og gjennomføring over sosiale medier, og/eller at de ikke ønsket fremmede inn i barnehagen. Derfor valgte jeg å ta kontakt med barnehager jeg hadde kjennskap til. Jeg opplevde at terskelen til å gi innsyn og svare på spørsmål om en slik tematikk som mobbing var lavere dersom de hadde tidligere kjennskap til navnet mitt.

3.3 Valg av informanter

Til tross for at forebyggende arbeid mot mobbing og «den nye mobbeloven» gjelder alt personell i barnehagen, valgte jeg å intervju barnehagelærere i stillingen pedagogisk leder på bakgrunn av hva deres stillingsbeskrivelse og utdannelsesbakgrunn innebærer. Barnehagelærere fungerer som både et planleggende, gjennomførende og evaluerende ledd i arbeidet som skjer i barnehagen, og barnehageloven gir barnehagelæreren en sentral rolle i barnehagen. Loven sier at «... Pedagogiske ledere må ha utdanning som barnehagelærer» (Barnehageloven, 2005, §25 ledd 1). Videre spesifiseres det i rammeplanen (2017, s.15) at «pedagogiske ledere er gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn... Den pedagogiske lederen skal veilede og sørge for at barnehageloven... oppfylles... ». Det er styrer og/ eller barnehageeier (noen fungerer som begge) som har ansvar for å utarbeide en skriftlig plan for hvilke tiltak som skal gjennomføres mot mobbing, krenkelser, vold osv... (Barnehagen, 2005, §42). Det er likevel den pedagogiske lederen som skal sette seg inn i tiltaksplanen som lages, og skal finne en hensiktsmessig tilnærming til å sette planen til liv, slik at tiltaksplanen får den funksjonen den er ment til å ha. Jeg fikk i den sammenheng muligheten til å intervju tre barnehagelærere med stillingen;

pedagogisk leder på storbarnsavdeling, i tre ulike avdelingsbarnehager. Alle intervjuobjektene har ulik alder og årsverk med erfaringer.

3.4 Analysearbeid

I analysearbeidet har jeg gjennomført en kategoribasert analyse. Her har jeg valgt å basere analysen på «kategorisering av mening», hvor fokuset er på innholdet i informantenes svar (Thagaard, 2009, s.150). I Funnene presenteres sammenfatninger av informasjon hvor informantenes svar kan synes som å ha likheter, og fremhever informantenes ulikheter i sine beskrivelser (Thagaard, 2009, s.149). Jeg har klassifisert informantenes svar som omhandler samme tema i en kategori. Jeg har med utgangspunkt i dette fargekodet informantenes svar. Kategoriene tar et lett utgangspunkt i hvordan spørsmålene i intervjuguiden er kategorisert (se vedlegg 2) (Thagaard, 2009, s.150).

3.5 Metodekritikk

For at metodene skal gi troverdig kunnskap må kravene til reliabilitet og validitet oppfylles. Reliabilitet betyr pålitelighet, og for å påvise pålitelighet må alle målinger som gjennomføres, gjøres korrekt og potensielle feilmarginer må opplyses (Dalland, 2017, s.40). Potensielle feilmarginer i min undersøkelse er eksempelvis utvalget; det er et lite utvalg på tre informanter som gjør at jeg ikke kan generalisere for andre grupper enn de som har et lignende utgangspunkt. En annen potensiell feilmargin kan være at den ene informanten ble intervjuet på en tradisjonell måte. Til tross for at informanten har lest over spørsmålene på forhånd, er det jeg som intervjuer som noterer ned svaret til informant så ordrett kan transkripsjonen farges av egne formuleringer. De to andre intervjuene fikk jeg tilbake i skriftlig form av informantene på forhånd, og innholdet gjengis dermed på akkurat den måten informanten har formulert seg. Her kan transkriberingen tolkes på bakgrunn av egen bakgrunnskunnskap, meninger om tematikken og erfaringer, men telefonsamtalen om spørsmålene i etterkant vil være med på å minske feilmarginer grunnet slik problematikk. Dette vil styrke påliteligheten i oppgaven. Påliteligheten i oppgaven styrkes også med intervjuobjektens faglige bakgrunn, og at metoden som benyttes er kvalitativ. Dette betyr at dataene er kontekstuelle og inneholder nyanserte beskrivelser, opplevelser, handlinger og følelser som ikke kan kvantifiseres (Dalland, 2017, s. 68-69). I tillegg til dette vil påliteligheten styrkes i lys av undersøkelsen som er gjort kan dokumenteres og at valgene som er gjort redegjøres for underveis.

Validitet betyr relevans og gyldighet. Her må det som måles være relevant og gyldig med tanke på problemstillingen som undersøkes (Dalland, 2017, s.40). Dette betyr at metoden som benyttes for å undersøke hvordan barnehagen arbeider med forebygging mot mobbing hos de eldste barna i barnehagen er gyldig og relevant, slik at jeg kan avklare og deretter dra slutninger tilnærmet virkelighetsbildet og hvordan oppfatningen av tematikken er i dag. En potensiell feilmargin i oppgavens validitet kan være at dataene farges og i verste fall svekkes av hvordan spørsmålene i intervjuet stilles.

3.6 Ethiske hensyn

Målet med bacheloroppgaven er å tilegne seg ny kunnskap og innsikt, og dette skal ikke gå på bekostning av informantens integritet. Dermed er etiske overveielser og forskningsetikk viktig, og dette omhandler å ivareta personvern/personopplysninger og sikre at deltakerne i forskningsarbeidet ikke påføres unødvendige belastninger (Dalland, 2017, s. 236). For å unngå unødvendige belastninger for informanten måtte jeg sørge for at personvernet ble ivaretatt. Dette innebærer anonymisering av informantene og barnehagene de arbeider i, og om rettighetene informantene har ved å delta i slik sammenheng. Et eksempel på dette er at personopplysninger er konfidensielt og informanten har rett til å trekke seg når som helst før prosjektets slutt. For å sikre dette i intervjusammenheng måtte informantene krysse av at de svarte ja på å delta i forskningen min, og datoen de krysset av. Samtykkeskjemaet var uten signatur grunnet at jeg arbeider uten godkjenning fra NSD.

En annen viktig bemerkning er at to av informantene valgte å sende skriftlig svar på spørsmålene på mail i forkant av den avtalte telefonsamtalen; noe som ikke var planlagt. Her valgte jeg å skrive ut svarene deres uten noen personlig informasjon synlig, og deretter slette mailene for å bevare informantens konfidensialitet.

Samtykkeskjemaene vil bli makulert når arbeidet med bacheloroppgaven er avsluttet.

4 Funn og drøfting

Her presenteres innsamlet data som jeg finner relevant for oppgaven, etterfulgt av drøfting av hvert enkelt tema. Her vil leseren møte informantens syn på livsmestring og sammenhengen begrepet har til mobbing, deres definisjoner på mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. Samt hvilke observasjoner de har gjort i barnehagen i forhold til mobbing

krenkelser og uheldige samspillsmønstre og deretter de forebyggende tiltakene informantene har mot mobbing.

4.1 Livsmestring og mobbing

Det er varierende hvilke erfaringer og hvordan informantene definerer livsmestringsbegrepet. Informant 1 og 2s erfaringer til begrepet kommer fra arbeidet som pedagogisk leder og deres utdanning. Informant 3 er usikker på egne erfaringer til begrepet, og sier at *«den første assosiasjonen handler i all hovedsak om de eldre»*, og fortsetter med *«... Det handler om å mestre livet, og at man finner tryggheten i seg selv. At man ikke kan mestre alt i livet»*.

Informant 1 forteller *«Livsmestring; da tenker jeg på psykisk og fysisk helse»*. Informant 1 og 2 viser videre enighet til at det sosiale samspillet og trivsel er viktig for å oppleve mestring. Informant 2 mener at *«I vår barnehage er det viktig at barna har en trygg arena der de får prøve ut nye ting, knytte nye vennskap, lære at alle er forskjellige og erfare mestring på ulike ting»*. Det er varierende om informantene knytter livsmestring til mobbing/krenkelser, og anser dette som en forebyggende faktor. Informant 1 utdyper at *«et positivt samspill mellom barn-barn, og voksen-barn vil fremme livsmestring, og forebygge krenkelser og mobbing. Det er viktig å gjøre barna så robuste som mulig for livets opp og nedturer. Det er viktig at de lærer å søke støtte og hjelp når de trenger det. Samt at de lærer å regulere sine følelser på en best mulig måte»*.

Det er også ulikt i hvor stor grad det er fokus på livsmestring i informantenes barnehager, og hvordan de arbeider med det. Informant 1 belyser flere tiltak de gjennomfører for å fremme livsmestring og for å forebygge mobbing/krenkelser; de jobber med gruppesammensetninger gjennom hele året, og passer på at alle barn trives i den gruppa de er og opplever en god barn-barn-relasjon til et annet barn. Informanten mener dette er kilden til å styrke enkeltbarnets fysiske og psykiske helse, da barnets vennskap er en viktig faktor for trivsel og glede i barnehagehverdagen; at barnet kjenner anerkjennelse, det å bli sett og at barnet føler at det har betydning for noen andre.

Informant 2 sier at de arbeider på en lignende måte; i deres barnehage er de opptatt av at barnehagen skal være en trygg arena for å teste ut og bli kjent med seg selv, og hun sier at *«Vi har også et ansvar i å være en trygg arena der barna kan prøve ut ulike samspill, knytte nye vennskap og møte utfordringer på en trygg måte sammen med oss»*. Informanten poengterer videre viktigheten av tilgjengelige voksne som hjelper til med konfliktløsnings-strategier for

at barna skal lære å håndtere konflikter selv; og mener at dette er viktig for å bygge selvtilliten til barna. Informant 3 fremhever voksenrollen i lek, vennskap og følelser i arbeidet med livsmestring. Hvor de trener på å bli flinkere til å uttrykke følelser gjennom dialog, og på å tolke andres følelser. De deler barnegruppen på tvers av de vanlige lekekameratene, men tilpasser gruppen slik at de har én av sine foretrukne venner; noe de mener har positiv virkning og gjør at barna velger venner på tvers av alder.

4.1.1 Læringsmiljøet nøkkelen til livsmestring og forebyggende faktor mot mobbing?

Det første tema i undersøkelsen min var om livsmestringsbegrepet og erfaringene og forståelsen av det. Jeg ønsket å se om fokuset på mobbing knyttes til begrepet. Informantene har ulike erfaringer og måter å definere livsmestringsbegrepet på. De sier bl.a. at livsmestring handler om «... prøve nye ting, knytte nye vennskap, lære at alle er forskjellige ...» (Informant 2) og at det handler om «...fysisk og psykisk helse» (Informant 1). Det informantene sier om sammenhengen til helse er i tråd med hvordan livsmestring defineres i litteraturen (Melvold, 2019 og Drugli & Lekhal, 2019). Litteraturen tilsier også at å leve i her-og-nå-situasjonene ruster barnet for livet senere (Drugli & Lekhal 2019, s.29), som er viktig sett i sammenheng med at mobbing kan medføre senskader (Tv2, 2021, 25.01). Informant 1 sier at:

«et positivt samspill mellom barn-barn, og voksen-barn vil fremme livsmestring, og forebygge krenkelser og mobbing. Det er viktig å gjøre barna så robuste som mulig for livets opp og nedturer. Det er viktig at de lærer å søke støtte og hjelp når de trenger det. Samt at de lærer å regulere sine følelser på best mulig måte».

Derfor er det viktig med kunnskap om hvordan forebygging av mobbing og fremme livsmestring er to sider av samme sak. Forskning viser at mobbingens konsekvenser er knyttet til symptomer på PTSD, høy risiko for selvskading, selvmord og angst og depresjoner (Lund & Helgeland, 2020, s.81).

Informant 1 sier at de gjennomfører flere tiltak for å fremme livsmestring og for å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. Informanten arbeider med gruppesammensetninger og gode barn-barn-relasjoner hvor barnet føler det har betydning for noen andre, for å styrke barnets fysiske og psykiske helse. Her ser vi at én av informantene arbeider bevisst med forebygging og ser en sammenheng mellom livsmestring og læringsmiljøet i barnehagen; via arbeidet de gjør, fordi det omhandler relasjonelle og fysiske forhold for barnegruppen (utdanningsdirektoratet, 2021). De andre informantene arbeider på

en lignende måte med tanke på samspill, vennskap og å uttrykke følelser slik at barnehagen skal være en trygg arena generelt. De arbeider med gruppeinndelinger og gir barna konfliktløsningsstrategier for å bygge selvtillit. Slik blir arbeid med livsmestring også arbeid med det generelle læringsmiljøet, som er viktig for barnehagene. Det kan synes som at det er lite bevissthet rundt den forebyggende effekten dette arbeidet har hos informant 2 og 3, sammenlignet med informant 1. Informantenes tanker om begrepet og deres erfaringer om tilknytningen til mobbing, er interessant i forhold til profesjonalisering av barnehagelæreryrket. Jeg tenker at bevissthet rundt effekten av eget arbeid er essensielt i yrket som barnehagelærer. Vi skal tilrettelegge det allmennpedagogiske på en bevisst og forebyggende måte (Rammeplanen, 2017, s.26-27).

4.2 Mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre i barnehagen

Alle tre informanter erkjenner at mobbing forekommer i barnehagen, men det er varierende i hvor stor grad informantene mener de møter dette i arbeidshverdagen. Informant 1 sier at *«mobbing er systematiske krenkelser som foregår over tid eller går igjen i et mønster»*, og dette viser informantene enighet om. Informant 1 trekker frem at mobbing foregår direkte (verbale uttrykk) og indirekte (utestenging og baksnakking). Informant 2 sier at det er størst forskjell mellom uheldige samspillsmønstre og mobbing/krenkelser; og forteller videre at mobbing kan være både fysisk og psykisk.

Informant 2 og 3 definerer krenkelser som et engangstilfelle, og at dette kan forekomme fra både barn og voksne. Informantene kommer med eksempler på kommentarer som *«har du ikke med deg klær i dag heller?»* eller at personalet *«... bruker barnets handlinger som utgangspunkt for en spøk, men som for barnet er ydmykende»*. Informant 3 sier *«det er fort gjort i en irritert situasjon»*. Informant 1 på sin side definerer krenkelser på følgende måte *«krenkelser er for eksempel utestengelse i lek, at barn blir kalt stygge ting, baksnakking, blir utsatt for slag og spark som ved krangling av leker»*. Men sier krenkelser også kan forekomme i voksen-barn-relasjonen.

Uheldige samspillsmønstre definerer informantene som et mer sporadisk fenomen, hvor det ikke trenger å være noe gjentakende. Informant 2 og 3 definerer ikke begrepet direkte, men knytter det til erfaringer; som en kombinasjon av at et barn er flink til å kommandere andre barn til å gjøre noe som ikke er lov, men som kanskje ikke alltid er med på det selv, og at et barn lett kan bli overtalt. Samtidig som at informantene knytter det til at alle individer ikke

går like godt sammen, og at dette kan være kilden til uheldige samspillsmønstre. Informant 1 sier *«uheldige samspillsmønstre er et samspill der barn har utviklet et samspill som er uheldig for seg selv og som kan gå på bekostning av andre. Det er viktig å veilede barn, slik at de klarer å slutte en slik negativ sirkel»*.

Informanten 1 og 2 viser enighet til at mobbing/krenkelser/uheldige samspillsmønstre lettere oppstår hvor voksne ikke er til stede, og ikke følger like godt med, som for eksempel i overgangssituasjoner. Videre løfter informantene frem en observerende voksen med fokus på samspillet og holdningsskapende arbeid som drøftingstema i samlingsstundene for å gi barna en pekepinn på hva som er rett og galt. Informant 3 forteller at dette er en problemstilling han/hun ikke har tenkt over før; men tenker umiddelbart at det oppstår inne på lekerom alene, eller i uteleken der voksne ikke er til stede, eller står med ryggen til.

Eksempler på erfarte «gjengangere» ved mobbing/krenkelser og uheldige samspillsmønstre er hvisking og trusler som «du får ikke bli med mæ heim», «du får ikke kom i bursdagen min» og «Eg vil ikke værre venn med deg». Det er også blitt observert at fraser blir brukt til ren plaging i form av *«du får være med meg hjem, men det får ikke du»*. Videre løftes andre eksempler som at barn som har avtalt å bli hjem, kan bli lite inkluderende på grunn av avtalen, utestenging i lek, at barna tar fra hverandre leker og at barn ler av andre, og kan oppleves sårt for barnet som blir ledd av. Spillverden pekes på som faktor for kallenavn og stygt vokabular som «eg ska dreppa deg».

4.2.1 En ubevisst tilnærming til paradigmene

Jeg finner det interessant at informantenes definisjon på mobbing har størst likhet med definisjonene fra «det første paradigme». I følge Olweus defineres mobbing til gjentatte negative handlinger over tid, med en mobber og et offer (Lund & Helgeland, 2020, s.15). Det synes som at informantene er enige i at *«mobbing er systematiske krenkelser som foregår over tid eller går igjen i et mønster»* (Informant 1). Samtidig er informantenes eksempler på forebyggende tiltak tilnærmet «det andre paradigmet», hvor årsaken til mobbing kommer av frykt for ekskludering og ønske om tilhørighet (Lund & Helgeland, 2020, s.17-18).

Jeg anser ikke informantene som bevisst på sine tilnærminger til paradigmene, og tenker dette kan forekomme av ulike årsaker. En grunn kan være at forskningsrapporten «hele barnet, hele løpet; mobbing i barnehagen» mener aggresjon har fått overdrevent fokus i forståelsen av

barns sosiale prosesser (Lund (red.) et al., 2015, s.11), og at dette kan være grunnen til fokuset rettes mot den kontekstuelle og relasjonelle forståelsen i «det andre paradigmet», og hva vi voksne kan gjøre (Lund & Helgeland, 2020, s.20). En annen grunn til draging mellom paradigmene kan skyldes lignende varianter av Olweus definisjon fra «det første paradigmet» i eksempelvis Utdanningsdirektoratets grunnlagsdokument (2017, s.8) som definerer begrepet til «gjentatte negative handlinger, fra én eller flere sammen, mot en person som kan ha vanskelig for å forsvare seg». Dette gjør det naturlig at pedagogisk personell forholder seg til en slik definisjon, bl.a. fordi den er av nyere dato, og med hensyn til innflytelsen utdanningsdirektoratet har innenfor fagfeltet. En tredje grunn kan være at det vil være lettere for personalet å avdekke mobbing med en mer spesifikk definisjon, og at «sosiale prosesser på avveie» er for ullent for fortløpende analyse/observasjon av samspillet. Askland (2011, s.159) sier at en observasjon krever at en klart kan si hva en ser etter.

På den andre siden har trivselsveileren «barns trivsel – voksnes ansvar» vist til «Innsatsen for å skape et inkluderende miljø med gode samhandlingsmønstre kan rette seg mot enkeltbarn, grupper av barn eller hele barnehagemiljøet.» siden den først kom ut i 2012 (Utdanningsdirektoratet, 2018, s.4). Dette kan være årsaken til at personalets forebyggede tiltak i større grad tilnærmer seg «det andre paradigmet»; hvor det er fokus på sosiale prosesser og tilhørighet. Jeg tenker at grunnen til dette kan være formuleringen i «den nye mobbeloven». Loven krever «et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø» (Barnehageloven, 2005, §42). Som også kan minne om rammeplanens (2017, s.26-27) krav om tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet, hvor inkludering og viktigheten av sosial deltakelse fremmes. Dette er tendenser vi ser igjen i personalets arbeid med livsmestring og læringsmiljø.

Informantene definerer krenkelser som engangstilfeller, og at det kan forekomme fra både voksne og barn, og utdyper med eksempler som «*har du ikke med deg klær i dag heller?*». Dette samstemmer med samlebegrepet slik Udir bruker det (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.7). Det er interessant at to av tre informanter relaterer begrepet krenkelse til voksen-barn-relasjonen i barnehagen, og at krenkelser lett kan oppstå her som sitatet over viser. Informant 1 sier på sin side at «*krenkelser er for eksempel ... at barn blir kalt stygge ting, baksnakking...*», men sier også at krenkelser kan forekomme i voksen-barn-relasjonen. Siden informantene trekker frem problemstillingen tyder det på at det er et potensiale for refleksjon og forbedring. Dog er endringen i loven forholdsvis ny slik at det er rimelig at

barnehagepersonell trenger tid til å omstille og implementere. Informant 3 sier at «*det er fort gjort i en irritert situasjon*», og Utdanningsforbundets Ann Mari Lorentz utaler seg i en artikkel på utdanningsnytt.no at hun ønsker lovendringen velkommen, men etterlyser mer ressurser for å kunne skape et stabilt og godt psykososialt miljø (Vedvik, 15.12.2020). For samme nettside skriver Ohm, Moe & Skoglund (11.12.2020) at for barnehager med stabilt personale med lite sykdom, sykemeldinger og vikarer er det muligens ingen sak å omfavne lovendringen. For barnehager hvor dette ikke er realiteten kan krenkelser lettere oppstå, og aktivitetsplikten kan skape usikkerhet blant personalet og fryktkultur. På den andre siden kan dette hjelpe barnehagepersonell å rette et kritisk blikk mot egen kultur.

To av informantene forstår mobbebegrepet i tråd med faglitteraturen som kan tilsi at det er økt kompetanse om temaet. Dette er i tråd med det myndighetene angir som viktig for at alle former av fenomenet fanges opp (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.8). Informant 1 inndeler begrepet i direkte/indirekte mobbing, mens informant 2 inndeler begrepet i fysisk og psykisk mobbing. Deres definisjoner på de ulike begrepene samstemmer med Lund & Helgelands (2020, s.26-27) definisjoner. Informantene synes å ha samme syn på at overgangssituasjonene er sårbare for mobbing/krenkelser, og at det ofte er gjengangere som «du får ikke kom i bursdagen min» eller «Eg vil ikke værre venn med deg» og at barna ler av hverandre. Dette bekrefter «det andre paradigmet» teori i større grad fordi dette tyder på at barna henger seg på i frykt for å bli ekskludert fra fellesskapet. Dette legger grunnlaget for de forebyggende tiltakene de gjør. Her løfter informantene frem holdningsskapende arbeid, og observerende voksne, som samstemmer med kontekstuell og relasjonell forståelse av mobbing, hvor fokuset rettes mot hva den voksne skal gjøre, samt at rammeplanen (2017, s.19) tilsier at personalet skal samtale med barna om normer og samhandling, og forebygge mobbing etc.

Det er interessant at en av informantene peker på dataspill som faktor for kallenavn og stygt vokabular som «eg ska dreppa deg». Dette motstrider hva Lund & Helgeland (2020, s.26-27) sier om at barnehagebarn ikke benytter digitale verktøy på samme måte som skolebarn. Her tolker jeg det slik; de mener barn i barnehagealder ikke kommuniserer med hverandre gjennom spill/chat etc. Slik som eldre barn gjør, og dermed skjermes for digital-verbal mobbing og utfrysning. Dette ser ut til å ikke stemme. Jeg tror denne teorien kommer av de varierende skrive-/lese ferdigheter i barnehagen, men her forsømmes muligheten til å tilkoble mikrofoner til spill, slik at barna verbalt kan snakke til hverandre. Men barnehagen skal bidra

til digital-kompetanse (Rammeplanen, 2017, s.29), så derfor bør dette integreres i strategier mot mobbing og krenkelser.

4.3 Forebyggende arbeid

Informant 1 sier at *«Barnehagen må først og fremst ville tro at dette er et problem i barnehagen. Være villig til å erkjenne at det faktisk er barn som opplever krenkelser/mobbing i barnehagen»*. Alle informantene trekker frem læringsmiljø som forebyggende faktor mot mobbing/krenkelser/uheldige samspillsmønstre, der fokuset ligger på lek, vennskap, følelser og språk. *«Vi jobber for at barna skal ha et godt lærings- og utviklingsmiljø. Bruker mye tid på temaet vennskap, og hvordan vi skal være mot hverandre for at alle skal ha det bra»* (Informant 1). Informant fortsetter med at lekemiljøet fungerer som ekstra pedagog, og medvirker til godt samspill og lek, som igjen utvikler kreativitet og fantasi; *«Dette er med på å forebygge et uheldig samspillsmønster, som igjen gir trivsel, glede og mestringfølelse»*.

Språkmiljøet trekkes frem, hvor fokuset er å styrke barnets vokabular. Informantene sier det er mye læring i å fortelle og lytte til andre, slik at de selv kan dele følelser og meninger. Informant 2 arbeider med holdningsskapende arbeid i samlingsstundene; hvor målet er økt bevisstgjøring omkring holdninger og det å være snille mot hverandre. Dette er for at barna skal kunne regulere seg selv og skille mellom rett og galt i eksempelvis overgangssituasjoner hvor personalet føler seg sårbare i forhold til å observere samspillet. Her mener informanten samarbeidstrening og å snakke om mobbing i fellesskap, der barna får si sin mening om temaet er viktig. Informant 3 forteller at de arbeider med ordensbarns-ordning hvor barnet leder samlingen, og målet er at barnet får øve på finne plassen sin og prøve å ta plass. Men informanten knytter ikke dette direkte til forebyggende tiltak mot mobbing.

4.3.1 «Rommet som tredje pedagog» - et forebyggende tiltak

Ifølge Helgesen (2014, s.19) er det mange som viser tvil til at mobbing/krenkelser oppstår i barnehagen. Hvordan informantene arbeider med forebygging av mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre har både likheter og forskjeller. Informantene har ulik erfaring med å forholde seg til mobbing og krenkelser som del av det forebyggende arbeidet. Det er interessant fordi ifølge rammeplanen (2017, s.15) er pedagogiske ledere gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet i tråd med barnehageloven. Informantene løfter arbeid med det generelle læringsmiljøet frem som et forebyggende tiltak hvor fokuset på lek, vennskap, følelser og språk understrekes. Grunnlagsdokumentet sier at læringsmiljø har

betydning for barns sosiale fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.7), og UIS (08.04.2021) sier at fokus på gleden av deltakelse i fellesskap er preventivt for ekskludering, mobbing og krenkelsers. Slik kan man se sammenheng i arbeidet informantene gjør med læringsmiljøet og livsmestring, og med det holdningsskapende arbeidet. For å gjøre barna bevisst på hva mobbing er, at det ikke aksepteres, og at barna får ytret egne meninger om temaet. Dette er i tråd med Utdanningsdirektoratets grunnlagsdokument (2017, s.16) som sier at kompetanseheving hos barn er forebyggende mot mobbing/krenkelsers; de må vite hva mobbing er, og hvordan de går fram om de selv eller andre opplever det, og FNs barnekonvensjon §12. Språkmiljøet blir arbeidet med for å styrke barnets evne til å fortelle om egne følelser og opplevelser, og for at de skal kunne stå opp for seg selv. Tiltakene utfyller grunnlagsdokumentets anbefaling om systematisk arbeid med sosial- og emosjonell kompetanse (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.7).

Begrepsbruken til informantene er spennende; de sier de arbeider med vennskap for å forebygge mobbing. Det kan synes som to av informantene arbeider med vennskap i form av at alle skal være snille mot hverandre, og at alle skal være venner. Informant 1 har på sin side tidligere nevnt at fokuset ligger på det at barnet føler det har betydning for noen andre. Det kan synes som at informantene har ulik forståelse av begrepet. Rammeplanen (2017, s.19) sier at barnehagen bidra til opplevelse av vennskap og lære å beholde venner. Støtteteorien benytter begrepet «vi-fellesskap». Et slik fellesskap dannes av barnehagepersonalet ved fokus på egne holdninger og formuleringer (Lund & Helgeland, 2020, s.20). Her kan det vurderes å benytte begrepet «fellesskap» i arbeid med barnegruppen som helhet. Informantene på sin side nevner arbeid med gruppesammensetninger, anerkjennelse og konfliktløsning strategier for å oppnå vennskap i barnegruppen.

Videre bemerket jeg meg to forebyggende tiltak jeg fant interessante. Det første var «rommet som en tredje pedagog» er bevisst brukt som en forebyggende faktor mot mobbing. Informant 1 sier at «*Dette er med på å forebygge et uheldig samspillsmønster, som igjen gir tristhet, glede og mestringsfølelse*». Rommet taler til barnet gjennom møblement, organisering og estetiske uttrykk. Dette forteller hvilke aktiviteter som er mulig, ønsket og tillat og hvilke som ikke er det (Krogstad, Hansen, Høyland & Moser, 2012, s.130). Dette fremhever det kontekstuelle synet på mobbing som illustrert via Bronfenbrenners (2009) modell. Her løftes det fysiske miljøet som en kontekst som kan påvirke mobbeprosesser (Lund & Helgeland, 2020, s.24). Alt tatt i betraktning er de fysiske rammene rundt en del av læringsmiljøet. Noen

kan bli overasket over at det skulle ha så stor betydning for forebygging av mobbing/krenkelser at de har bevisst fokus på dette ved utforming av miljøet.

Informantenes syn og bruk av ordensbarns-ordning var også interessant. Informanten sier ikke at dette er et forebyggende tiltak, men det kan synes som at informanten mener ordningen er hensiktsmessig i arbeidet med vennskap og fellesskap ettersom at det løftes frem. Det interessante med ordningen er at den strider med hva støtteteorien tilsier, for ifølge Lund & Helgeland (2020, s.81) handler det om å gi og ta; finne sin plass og ta den, gi plass til de andre i fellesskapet, og de sier at det er i forbindelse med slike prosesser at de havner på avveie, og at mobbing oppstår. Informantens mål for ordensbarns-ordningen kan være å få testet slike situasjoner innenfor kontrollerte rammer, men dette er noe usikkert ettersom at informanten ikke nevner dette som et forebyggende tiltak. Her er det vanskelig å si om det er teori eller praksis som har rett, men skal man lytte til støtteteorien kan andre premisser for rollen som ordensbarn vurderes.

4.4 Foreldresamarbeid

Alle tre informanter sier at foreldresamarbeidet er viktig på generell basis. Men informant 2 og 3 henviser ikke til noe form for samarbeid med foreldre/foresatte og mobbeproblematikk; før mobbing/krenkelser eller uheldige samspill er oppstått/avdekket. Informant 1 ringer fortløpende til foreldre/foresatte hos barnet som har blitt utsatt for en negativ handling, og til foreldre/foresatte hos barnet som utført en negativ handling. Men i enkelte tilfeller oppleves det at foreldre/foresatte kan spørre om samspillet mellom deres og andre barn, på bakgrunn av noe fortalt hjemme. I informants 1 barnehage har de dialog med foreldre/foresatte om at bursdagsinvitasjoner helst ikke skal leveres i barnehagen, og hva «bli-med-hjem-avtaler» gjør med samspillet. Informanten føler foreldre/foresatte forstår hva disse situasjonene gjør med samspillet og hva det kan være kilde til.

Informant 2 sier at dersom mobbing avdekkes og det nærmer seg foreldresamtaler tar de det opp med foreldrene der; og snakker med barnet som mobber i barnehagen. Dersom det ikke er tid for foreldresamtaler, tar de ofte foreldrene til side i hente- eller leveringssituasjon uten barnet til stede og forteller om situasjonen. Her blir de ofte enige om å snakke med barnet både i barnehagen og hjemme. Dette gjelder foreldre/foresatte til alle parter. Informant 3 har ikke opplevd mobbetilfeller i barnehagen, og foreldre har kun tatt kontakt vedrørende enkelttilfeller som slag, spark eller kranling. Her poengterer informanten at foreldrene ofte

bare vet en side av samme sak, og at det som blir tatt opp ofte allerede jobbes med barnehagen. Informanten legger til at barnehagen prater med begge parter i en mobbesak, men at informanten selv ikke har vært med på slike samtaler.

4.4.1 Foreldre etterspør eget barns samspill med andre barn

Viktigheten av foreldresamarbeid løftes frem på generell basis for alle informantene. Men jeg finner det interessant at foreldresamarbeidet tilkoblet mobbeproblematikk ikke forekommer før det er oppstått/avdekket. Glaser (2019, s.94) skriver at forholdet mellom personal og foreldre/foresatte er gjensidig avhengig av hverandre for at barnet skal ha det best mulig. I hvilken grad og hvordan informantene samarbeider med foreldre/foresatte i tiltaksprosessen ved avdekket mobbing er varierende, og det ser ut til dette kan by på ulike utfordringer. Informant 1 forteller at de ringer foreldre/foresatte fortløpende hos begge parter dersom en negativ handling har blitt utført. Tiltaket utfyller Grunnlagsdokumentets anbefalinger om tydelige strategier for kontakt med foreldre og at foreldrene involveres i hvordan mobbing forebygges, fanges opp og stoppes (utdanningsdirektoratets, 2017, s.15).

Informant 1 forteller også at de opplever enkelte tilfeller hvor foreldre etterspør eget barns samspill med andre barn. Dette mener informanten er knyttet til hendelser som personalet er klar over, og ikke var av betydning for foreldre å vite om. Her kan man drøfte barnehagelærerens definisjonsmakt, og at nettopp dette var av betydning fordi barnet forteller det hjemme. Dette kan knyttes til §42 i den nye mobbeloven, hvor et trygt og godt psykososialt miljø skal sikres (Barnehageloven, 2005, §42), samt at Lund & Helgeland (2020, s.26-27) fremhever individets opplevelse skal avgjøre individets opplevelse. Men på den andre siden må personalet også sammenligne hendelsen opp mot definisjonene for mobbing/krenkelser som de forholder seg til. Det kan synes som at de derfor har valgt å ikke informere foreldre om alle negative hendelser. Her kan grunnen være at de ikke ønsker å belaste foreldre/foresatte unødige med negative hendelser som personalet kan preventere.

Informant 1 holder en åpen dialog med foreldre/foresatte om å ikke levere bursdagsinvitasjoner i barnehagen, og om at barn ikke har avklarte «bli-med-hjem-avtaler» når de kommer i barnehagen. Informanten sier dette leder til ekskluderende oppførsel, og at dialogen er med på å bevisstgjøre foreldre/foresatte på hva slikt kan gjøre med barnas samspill. Dette er et direkte konkret preventivt tiltak; men for at barnet skal ha et godt psykososialt miljø og beskyttelse må det pedagogiske personalet kartlegge barnets sårbarheter

(Lund & Helgeland, 2020, s.87). Her kan det tenkes at enkelte barn har behov for å vite at noen andre kommer og henter, og i den sammenheng kan barnets behov for forutsigbarhet vurderes.

Informant 2 forteller at de tar opp avdekkede mobbesaker ved oppsatte foreldresamtaler, men dersom det er lenge til så tar de det opp med foreldrene ved leverings- eller hentesituasjon. Dette utfyller kravet om tydelige strategier for kontakt med foreldre (utdanningsdirektoratet, 2017, s.15). Leverings- og hentesituasjon er først og fremst viktig å benytte seg av for å sikre kontakt med foreldre om positive sider og hendelser ved barnet (Glaser, 2019, s.130), og Killén (2020, s.184) sier at hvordan vi tar opp vår bekymring med foreldre avhenger av hva bekymringen dreier seg om. Dermed kan det synes som at en slik beskjed bør vurderes å tas ved en annen anledning enn ved leverings- eller hentesituasjon.

4.5 Handlingsplaner og rutiner

Informant 1 mener at det viktigste tiltaket og rutinen de har er voksne som er fysisk og psykisk til stede. Informanten mener at dette i kombinasjon med mindre gruppeinndelinger gjør at personalet kommer tettere innpå barna, og kan følge opp uheldige samspill. Gruppeinndelingen vurderes jevnlig. Informanten forteller «*Er det barn som opplever krenkelser som utestenging i lek eller andre ting, blir det tatt tak i og tiltak iverksettes*». Den nye mobbeloven gjør at barnehagen tar kontakt med foreldre/foresatte til alle parter; personalet kartlegger, observerer barna, loggfører hendelsene, gjennomfører barneintervju og en øvelse de kaller bussen og dokumenterer jobben som gjøres systematisk. Informanten forklarer at bussen er en form for intervju hvor barnet skal på en fiktiv busstur; her får barnet velge hvem som skal være med på deres tur via bilder av alle voksne og barn på avdeling. Tanken er at hvem som får være med og hvor de blir plassert skal gi et bilde av hvem barnet har positive og negative relasjoner til i barnehagen. I sammenheng med dette arbeidet har barnehagen utarbeidet en ny handlingsplan mot mobbing som inneholder grunnleggende støtteteori om; hva mobbing er, hvordan mobbing kan forebygges, betydning av samarbeid med hjemmet, hvordan man kan oppdage mobbing, hvilket lovverk personalet skal forholde seg til og hvordan voksenrollen mot mobbing skal være. Det er utarbeidet en handlingsplan og iverksettelsestiltak for å ivareta de ansattes handlingsplikt og barnas rettigheter. Det utarbeides en individuell tiltaksplan for «mobber» og «offer» i samråd med foreldre/foresatte. Arbeidet evalueres to ganger i året. Informant 1 fremhever viktigheten av å veilede barna for å forebygge mobbing/krenkelser/uheldige samspillsmønstre. Her har de fått erfaring med en ny

metode hvor man ikke skal snakke om «offeret» og hvordan det barnet føler seg ved krenkelser/mobbing; men at personalet skal bruke seg selv og sine følelser som veiledende eksempel «hadde du gjort dette mot meg, hadde jeg blitt lei meg». Videre viser informanten til gode erfaringer med at personalet løfter og visualiserer problemstillinger med rollespill og rekvisitter, fordi det er lettere for barnet å se situasjonen utenfra.

Informant 2 sier de driver systematisk kartlegging av det psykososiale miljøet i barnegruppen gjennom barneintervju; hvor de er opptatt av barnets opplevelse av miljøet. Informantens barnehage arbeider også med noe informanten kaller «steg for steg»; hvor de prøver øke barns sosiale kompetanse gjennom å øve på ferdigheter som empati, problemløsning og mestring av sinne i sosiale sammenhenger. Her arbeides det med å sette seg inn i andres situasjoner, vise medfølelse og omtanke, samt å sette ord på ulike følelser. Informanten fortsetter med at det er i hovedsak dagligleder som har ansvar for at barnehagen implementerer ny mobbelov, men at det skal gripes inn dersom mobbing oppdages. Når mobbing oppdages gjennomføres samtaler med de informerte barna, personalgruppen blir informert, observasjoner av barna blir foretatt og en felles strategi utarbeides. Barnehagen kontakter foreldre/foresatte til alle parter involvert og vurderer møter med dem, der tiltak kan legges frem. Tiltakene som presenteres for foreldrene informeres det om og drøftes på avdelingsmøter; og det er her tiltaksplanen for de involverte barna fastsettes. Det avtales også faste evalueringsmøter med foreldre/foresatte om hvordan arbeidet går.

Informant 3 håndterer avdekkede mobbesaker i likhet med informant 1 og 2. Det som skiller informant 3s arbeid fra de andre informantene er at de i større grad støtter seg til den observerende grunnholdningen man har som pedagog, og ikke arbeider like systematisk; «*Vi snakker ikke med barna systematisk, men snakker med barna hvis behovet er der og om vi tror det kan være noe*». Informanten mener de prater med barna før det blir mobbing. De snakker om hvordan man skal være mot andre, at man blir lei seg og sint om man gjør stygge ting mot hverandre. Har det skjedd noe stygt prøver de å prate med barnet om å tørre å stå opp for seg selv og si ifra om dette ikke var greit, og deretter henvende seg til en voksen for hjelp. Informanten jobber med temaet vennskap, og leser bøker om tematikken som han/hun mener hjelper samspillet. Denne informanten referer også til kommunens dokument «helsefremmende barnehager», hvor det er fokus på medvirkning i barnehagehverdagen, inkludering, vennskap og tilhørighet, mestring, trivsel, aksept og anerkjennelse. Disse

punktene skal pedagogene drøfte med personalgruppen en egen vurdering på via grønn, gul eller rødt.

Informanten legger til at de skal begynne arbeidet med å bearbeide den nye mobbeloven som har kommet snart.

4.5.1 Fysisk og psykisk til stedestående voksne

I barnehagens handlingsplaner og rutiner kan synes som at det er noen ulikheter. For å sammenligne benyttes Utdanningsdirektoratets handlingssløye på bakgrunn av at direktoratet anbefaler barnehagen å legge den til grunn i sitt arbeid (2020, s.17-18). Modellen utfyller kravene satt i den nye mobbeloven (Barnehageloven, 2005, §41-43). Informant 1 synes å være bevisst det forebyggende arbeidet i barnehagen, og arbeidet viser likheter til handlingssløyfen. Grunnen til dette kan være at barnehagen deres har utarbeidet en handlingsplan jf. den nye mobbeloven og sier «...Den nye mobbeloven gjør at barnehagen...». Informant 2 nevner dagligleders ansvar i henhold til den nye mobbeloven, og informant 3 sier at deres arbeid med den nye mobbeloven ikke var påbegynt da intervjuet ble gjennomført. Som nevnt er lovendringen forholdsvis ny slik at det er rimelig at barnehagepersonell trenger tid til å omstille og implementere.

Punkt 1. **følge med og fange opp** (utdanningsdirektoratet, 2017, s.18). Informant 1 sier det viktigste tiltaket er å være fysisk og psykisk til stede. Dette gjør informanten gjennom å inndele i mindre grupper slik at personalet kommer tettere på barna, og kan følge opp uheldige samspill. Dette utfyller aktivitetsplikten fordi «*Alle... skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det...*» (Barnehageloven, 2005, §42). Tiltaket samstemmer også med Lund & Helgelands (2020, s.137) anbefalinger om god oppfølging, struktur og klare forventninger. Å inndele i mindre grupper komplementerer den preventive kartlegging informant 1 gjør gjennom barneintervju, barnesamtaler og «bussen». Ved mindre gruppeinndelinger vil det kontinuerlig være samme voksen som observerer uheldige samspill, og gjennomfører samtale (Lund & Helgeland, 2020, s.124-125). Informant 2 benytter også barneintervju for å kartlegge det psykososiale miljøet i barnehagen. Tiltaket samsvarer med det Lund & Helgelands (2020, s.87) sier; kartlegging av enkeltbarns sårbarheter er nøkkelen for å gi beskyttelsen de trenger for å motvirke mobbing. Denne type kartlegging kan være med på å bevisstgjøre pedagogiskpersonell på dynamikken i barnegruppen, for å tilrettelegge for enkeltbarns behov. På den andre siden kan kartlegging føre til stigmatisering.

Informant 3 følger med og fanger opp via egen observerende grunnholdningen, og sier «*Vi snakker ikke med barna systematisk, men snakker med barna hvis behovet er der...*». Samtaler med barn sier Lund & Helgeland (2020, s.124-125) er fordelaktig, men også utfordrende. Fordi ytringene skal tolkes tvetydig for deretter å konkludere entydig, med barnets alder og modenhet i betraktning. Informant 1 fremhever viktigheten av å veilede barna, og god erfaring med å bruke seg selv, og sine følelser som eksempel i uheldige situasjoner. Informanten sier det er lettere å forstå situasjoner sett utenfra. På grunn av dette har barnehagen benyttet rollespill for å illustrere negative situasjoner de ønsker å få bukt med. Informant 2 og 3 har lignende strategier, hvor de samtaler med barna om mobbing/krenkelser fra et utefra perspektiv. Tatt vi-felleskapet i betraktning kan en allmennpreventiv løsning hvor situasjoner og samtaler omkring tematikken løftes i fellesskap slik som dette fungere godt (Lund & Helgeland, 2020, s.124-125).

Informant 1 forteller at de har en handlingsplan som inneholder eksempelvis støtteteori og lovverk de ansatte skal forholde seg til. Planen inneholder det som kreves i henhold til aktivitetsplikten (Barnehageloven, 2005, §42); grunnleggende støtteteori om hva mobbing er, hvordan mobbing kan forebygges, betydning av samarbeid med hjemmet, hvordan man kan oppdage mobbing, hvilket lovverk personalet skal forholde seg til og hvordan voksenrollen mot mobbing skal være. Det er utarbeidet en handlingsplan og iverksettelsestiltak; for å ivareta de ansattes handlingsplikt og barnas rettigheter. Det utarbeides en individuell tiltaksplan for «mobber» og «offer» i samråd med foreldre/foresatte. Arbeidet evalueres to ganger i året.

Steg 2. **gripe inn direkte** dersom mobbing observeres. Samtlige informanter sier de griper inn og stopper alle hendelser de anser som negative/uheldige, og dette er de pliktige til i jamfør §41 (barnehageloven, 2005). Kunnskapen man har om tematikken er viktig for at de riktige avgjørelsene blir tatt. Steg 3 omhandler å **varsle**. Dersom mobbing oppstår/avdekkes er prosedyren hos samtlige informanter at de varsler foreldre hos alle parter, samt styrer og eier jamfør §42 (Barnehageloven, 2005). Steg 4. **undersøkelse** av avdekkede mobbesaker gjennomføres noe likt som kartleggingen. Her følger personalet ekstra nøye med loggfører de observerte hendelsene, samtaler med barna. Det siste steget er å **sette inn tiltak og evaluere**. Informant 1 evaluerer handlingsplanen og arbeidet gjort i forhold til den to ganger i året, og referer til tiltak som allerede er nevnt; omrokkering i gruppene, og voksne som er tett på

barna inkludert i mobbingen. Informant 2 og 3 referer til at en tiltaksplan lages og evalueres, men forteller ikke om noen konkrete tiltak. Jeg oppdaget også ulik grad av involvering av foreldre i utarbeidelse av tiltaksplanen for hvert enkelt barn. En av informantene involverer foreldrene fra det forebyggende arbeidet til eventuelle enkelttiltak i avdekket sak. Mens to av informantene gir inntrykk for at tiltak bestemmes av personalet, og deretter presenteres for foreldre/foresatte.

5 Oppsummerende drøfting

Så *hvordan arbeider pedagogiske ledere med å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre hos de eldste barna i barnehagen?* Det overordnede funnet i min undersøkelse er hvor tett informantenes forebyggende arbeid er vevd sammen med det øvrige pedagogiske arbeidet i barnehagen. Dette kan gi en indikasjon på hvor komplekst fenomenet mobbing er og hvorfor det kan være vanskelig å få bukt med det. Jeg har lært at det forebyggende arbeidet ikke bare er av betydning for barnet i barnehagealder, men også for individet senere i livet; fordi mobbing kan medføre senskader som PTSD, selvskading og økt risiko for selvmord (Lund & Helgeland, 2020, s.81). Det kan synes som at det er varierende om barnehagene har begynt arbeidet med å omstille og implementere de nye paragrafene i barnehageloven. Det kan bety at samme utgangspunkt også er gjeldene for andre barnehager, med tanke på at dette arbeidet er ulikt i tre avdelingsbarnehager innad i samme kommune.

Samtlige informanter stopper mobbing/krenkelser ved avdekking. Det kan synes som at informantene arbeider med vennskap, lek, følelser og språk som forebyggende tiltak, foreldresamarbeid, men i varierende grad av inkludering dersom mobbesaker blir avdekket. Informantene har samtaler med barna, loggfører og kartlegger observasjoner. Prosedyrene for avdekkede mobbesaker kan synes å være tilnærmet lik handlingsløyfa.

Jeg innser at ved situasjonsbeskrivelsen innledningsvis skulle jeg jamfør §41 i barnehageloven (2005) stoppet håndsopprekningen. Jeg skulle brukt Informant 1s tiltak om å bruke seg selv som eksempel og fortalt barna at hadde jeg funnet ut at noen er bedt i bursdag – og ikke jeg var invitert, hadde jeg blitt lei meg. Og at man derfor ikke trenger å snakke så mye om dette i barnehagen. Videre ville jeg gått i dialog med personal og foreldre om dette med bursdagsinvitasjoner i barnehagen og hva det gjør med samspillet. Til sist ville jeg fulgt opp tematikken i samlingsstunden hvor barna kan ytre egne tanker om temaet.

Dersom jeg skulle gå videre med oppgaven hadde det vært interessant og kikket på om de forebyggende tiltakene i barnehagen har hatt positiv effekt for barnet ved skolestart?

6 Litteratur

Askland, L. (2011). *Kontakt med barn. Innføring i førskolelærerens arbeid på grunnlag av observasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.

A, Krogstad., K. Hansen, G., Høyland, K., Moser, T. (red.). (2012). *Rom for barnehage. Flerfaglige perspektiver på barnehagens fysiske miljø*. Bergen: Fagbokforlaget

Barnehageloven. (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). [Webside] Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64?q=barnehageloven>

Dalland, O. *Metode og oppgaveskriving (6.utg). (2017)*. Oslo: Gyldendal

Drugli, M.B., Lekhal, R., (2019). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Glaser, V. (2019). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn. (2.utg)*. Oslo: universitetsforlaget.

Helgesen, M.B. (2014). *Mobbing i barnehagen. Et sosialt fenomen*. Oslo: Universitetsforlaget

Johannessen, A., Tufte, P.A., Christoffersen, L., (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag

Killén, K., (2020). *Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning (2.utg)*. Oslo: Kommuneforlaget.

Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland. A., Nome, D.Ø., Kovac, B.V., Cameron, D.L., (2015). *Hele barnet, hele løpet: mobbing i barnehagen*. [Webside] Hentet fra: <http://www.forebygging.no/global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>

Lund, I. & Helgeland, A. (2020). *Mobbing i barnehage og skole. Nye perspektiver*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Melvold, L., (2018). *Livsmestring i barnehagen. Å være sin egen bagasje*. Oslo: Kommuneforlaget.

Stette, Ø. (2021). *Ny mobbelov for barnehager. Psykososialt barnehagemiljø*. Bergen: Fagbokforlaget

Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver. (2017). Oslo: Pedlex

Regjeringen.no, (1989), *FNs barnekonvensjon*, [Webside] Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

(Lastet ned: 13.02.2020)

Thagaard, T., (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder (2.utg)*. Bergen: Fagbokforlaget

Utdanningsdirektoratet, (2017), *Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser. En felles plattform for statlige aktører. Revidert utgave*.

<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/76009cd65b1649c88bdc2e194dc8aed/grunnlagsdokument-barnehage-skolemiljo-mobbing-og-krenkelser.-revidert-utgave-15.09.17.pdf>

Utdanningsdirektoratet, (2021), *Et godt læringsmiljø*, [Webside] Hentet fra:

[https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-](https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/Tilpasset-opplaring/1.3/)

[behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/Tilpasset-opplaring/1.3/](https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialundervisning/Spesialundervisning/Tilpasset-opplaring/1.3/) (Hentet 15.04. 2021)

Utdanningsdirektoratet, (2018), *Barns trivsel – voksnes ansvar..* [Webside] Hentet fra:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/> (Hentet 16.04.2021)

Universitetet i Stavanger. (08.04.2021). *Slik kan barnehager jobbe med mobbing*. [Webside]

Hentet fra: <https://www.uis.no/nb/forskning/slik-kan-barnehager-jobbe-med-mobbing>

Vedvik, K.O., (15.12.2021). *Ny mobbelov i barnehagene – savner mer ressurser*. [Webside]

Hentet fra: <https://www.utdanningsnytt.no/mobbing-i-barnehagen/ny-mobbelov-i-barnehagene--savner-mer-ressurser/264789>

Skoglund, R.I., Ohm, M., Moe, R., (11.12.2021). *Skjerpet aktivitetsplikt hvis personalet krenker barn – riset bak speilet?* [Webside] Hentet fra:

<https://www.utdanningsnytt.no/barnehage-mobbelov/skjerpet-aktivitetsplikt-hvis-personalet-krenker-barn--riset-bak-speilet/266198>

7 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1 – Samtykkeskjema

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«Forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen?»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvordan pedagogiske ledere arbeider med å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre hos de eldste barna i barnehagen. I dette skrevet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å innhente datamateriell til min bacheloroppgave med følgende problemstilling; «*Hvordan arbeider pedagogiske ledere med å forebygge mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre hos de eldste barna i barnehagen?*». Bacheloroppgaven er et individuelt prosjekt på 10 000 ord, og vil belyse forskningsspørsmål som; «Hvilke assosiasjoner har du til begrepene; mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre?» og «Hva mener du skal til for å oppnå et mobbe og krenkefritt miljø i barnehagen?».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden jeg ønsker å bruke for å innhente data er intervju. Her vil jeg gjerne sende først sende spørsmålene skriftlig på mail, så du kan lese dem. Deretter vil jeg ringe deg (Facetime eller ordinær telefonsamtale) på et avtalt tidspunkt for å få svarene dine. Det vil ta mellom halv og hel time.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 30.04.2021.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Laila Skjei Flormælen/Elsa Fjeldavli)

Student (Helle Mørch Horseng)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Forebyggende arbeid mot mobbing i barnehagen.
Jeg samtykker til:

- å delta i intervju.

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

7.2 Vedlegg 2 – Intervjuguide

Innledning

1. Hvilken utdannelsesbakgrunn har du?
2. Hvilken stilling har du?
3. Hvor gammel er du?
4. Hvor mange år har du arbeidet i barnehage?

Temaet livsmestring

5. Har du erfaring med begrepet livsmestring?
6. Hvilke assosiasjoner har du til begrepet livsmestring?
7. Kan du gi et eksempel på hvordan det arbeides med temaet livsmestring?
8. Arbeider barnehagen i forhold til barns læring, eller med læringsmiljøet?
9. systematisk med det generelle læringsmiljøet?
 - a. Hvis ja; hva dreier det seg om, hvordan gjør dere dette? Kan du gi meg et konkret eksempel?
 - b. Hvis nei; Hva er grunnen til det? og hva er planene fremover?
10. Hvilke assosiasjoner har du til begrepene; mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre? Kan du gi noen eksempler på hva det kan dreie seg om?
11. Har du en formening om hvilke situasjoner eller steder hvor mobbing/krenkelser/uheldige samspillmønstre lettere oppstår?

Foreldresamarbeid

12. Opplever dere at foreldre/foresatte avdekker til mobbesaker før barnehagen?
 - a. Hvis ja; hvordan arbeider dere fra et slikt utgangspunkt?
13. Har dere samtaler med foreldrene til barnet som blir mobbet? Har dere samtaler med foreldrene til barnet som mobbet?

Handlingsplan og rutiner

14. Har barnehagen/dere (eller du som pedagog) rutiner som avdekker mobbesaker og har barnehagen en handlingsplan mot mobbing?
 - a. Hvis ja; hvordan ser denne ut?

15. Gjennomfører barnehagen samtaler med barna for å systematisk kartlegge barnets egen opplevelse av det psykososiale og om de opplever erting, plaging eller mobbing?
16. Hvordan erfarer du at barna plager, ertes eller mobber hverandre, er det noen «gjenganger» du hører ofte blir brukt mellom barna? Har du eksempler? Hvordan forholder du deg til det?
17. Dersom dere opplever at et barn blir mobbet i barnehagen, har dere samtaler med barnet som blir plaget?
 - a. Hvis ja; på hvilken måte gjennomfører dere dette?
18. Har dere samtaler med barnet som mobber?
 - a. Hvis ja; på hvilken måte løfter dere et slikt tema for et barn?
19. Fatter barnehagen enkeltvedtak for barnet som opplever å bli mobbet?
 - a. Hvis ja; hva kan disse tiltakene innebære?
20. Fatter barnehagen enkelttiltak for barnet som mobber?
 - a. Hvis ja; hva kan disse tiltakene innebære?

Forebyggende arbeid

21. Blir det igangsatt noen beskyttelsestiltak for barnet som blir mobbet, evt. Hvilke?
22. Opprettes det forebyggede tiltak for barnet som mobber? Eksempel?
23. Søkes det bistand fra andre etater dersom det avdekkes mobbing i barnehagen?
24. Hva mener du skal til for at barnehagene skal bli bedre på å forebygge mobbing og krenking blant barna?

7.3 Vedlegg 3 – lovverk

§41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid

«Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.

Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.»

(Barnehageloven, 2005, §41).

§42 Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

«Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at barn ikke har det trygt og godt barnehagemiljø.

Styreren skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak.

I planen skal det stå

- a) Hvilke problemer tiltakene skal løse*
- b) Hvilke tiltak barnehagen har planlagt*
- c) Når tiltakene skal gjennomføres*
- d) Hvem som skal gjennomføre tiltakene*
- e) Når tiltakene skal evalueres».*

(Barnehageloven, 2005, §42).

§43 skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn

«Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Undersøkelser og tiltak etter §42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks»

(Barnehageloven, 2005, §43).

Kilde:

Barnehageloven. (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64?q=barnehageloven>